

22 Νοεμβρίου 2016

Κύριλλος και Μεθόδιος: εκπολιτιστικός διάλογος με έμφαση στην ετερότητα

Πολιτισμός / Παιδεία-Εκπαίδευση

Έλενα Χατζόγλου-Μπαλτά, Θεολόγος - Δρ Φιλολογίας

Στους βίους των δύο ιεραποστόλων διαφαίνονται οι βασικές αρχές ενός εκπολιτιστικού διαλόγου με έμφαση στην ετερότητα, όπως θα γίνει προσπάθεια να αποκωδικοποιηθούν στη συνέχεια.

α) Έτσι λοιπόν στον «Βίο του Κωνσταντίνου-Κυρίλλου»[8] εξιστορείται η αποστολή του στους Άραβες, τους Χαζάρους και τους Σλάβους. Σε όλες τις περιπτώσεις αναδεικνύεται εκ μέρους του διορατικότητα και αξιοσημείωτη προσαρμοστικότητα. Ήδη από την αρχή, από την εποχή που ο Κωνσταντίνος συνδιαλέγεται με τους Άραβες, επιδεικνύει ευγένεια και ανεκτικότητα, χωρίς να παρεκκλίνει όμως από την ορθόδοξη διδασκαλία, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του διαλόγου για το θέμα της τριαδικότητας του Θεού.

Ο Κωνσταντίνος-Κύριλλος αξιοποιεί τους κανόνες του διαλόγου[9] και μετέρχεται το μέσο των ερωταποκρίσεων προσπαθώντας να εκμαιεύσει από τον συνομιλητή του την απάντηση στα ερωτήματα που εκείνος του έχει θέσει. Εφαρμόζει την αρχή αυτή κατά το πρότυπο του γνωστού «σωκρατικού» διαλόγου. Επίσης έμμεσα θέτει τις προϋποθέσεις ενός επιτυχημένου διαθρησκειακού διαλόγου, που είναι ο σεβασμός προς την προσωπικότητα του συνομιλητή, η ανοχή απέναντι στην άλλη άποψη και ταυτόχρονα η απαρέγκλιτη σταθερότητα σε δογματικά ζητήματα. Χρησιμοποιεί ακόμη τον παραβολικό λόγο, με ορολογία και γλωσσικό ένδυμα που προσιδιάζει στον συνήθη γλωσσικό κώδικα των συνομιλητών του κάθε φορά, και γενικώς επιστρατεύει όλα τα πρόσφορα για την κάθε περίπτωση μέσα πειθούς,

όπως είναι η επίκληση στη λογική και στην αυθεντία.

Σχετικό παράδειγμα αποτελούν οι απαντήσεις του Κωνσταντίνου στον διάλογο που διαμείβεται ανάμεσα σε εκείνον και τον Άραβα[10]. Η παραστατικότητα που ενέχει ο λόγος είναι ένα πλεονέκτημα κάλλιστα αξιοποιήσιμο κατά τη διδασκαλία. Παραθέτουμε ένα σχετικό απόσπασμα: «...ο φιλόσοφος (δηλ. ο Κωνσταντίνος) απάντησε: “Ο Θεός μας είναι σαν το πέλαγος της θάλασσας... Για χάρη της αναζήτησής του πολλοί μπαίνουν σ’ αυτό το πέλαγος, και αὐτοὶ που είναι δυνατοὶ στο μυαλό, αποκτώντας με τη βοήθειά του τον πλούτο της γνώσης, το διαπλέουν και επιστρέφουν· οι αδύναμοι όμως, που αποτολμούν να διαπλεύσουν μὲ σάπια καράβια, οι μεν ναυαγούν, και οι άλλοι μόλις και με δυσκολία παίρνουν ανάσα, βουλιάζοντας από την αδράνεια της αδυναμίας τους. Το [δικό σας] πέλαγος είναι στενό και εύκολο, και μπορεί να το διαπεράσει ο καθένας, μικρός και μεγάλος...Ο Χριστός όμως ...όντας ο δημιουργός των πάντων, δημιούργησε τον άνθρωπο, ανάμεσα στους αγγέλους και τα κτήνη, διαχωρίζοντάς τον από τα κτήνη με τον λόγο και τη σκέψη, και από τους αγγέλους με τον θυμό και την επιθυμία· και με ὅποια μεριά τον πλησιάζει κανείς, με αυτήν περισσότερο κοινωνεί τα ανώτερα η τα κατώτερα»[11].

Στο χωρίο αυτό διακρίνονται οι ανθρωπολογικές προϋποθέσεις που τεκμηριώνουν την άποψη του Κωνσταντίνου για την αξία του ανθρώπινου προσώπου, έτσι όπως θεμελιώνεται στη χριστιανική διδασκαλία σε αντίθεση με την ισλαμική. Είναι δε ένα απόσπασμα που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί κατά τη σχολική διδασκαλία, εγείροντας συζητήσεις ανθρωπολογικού περιεχομένου.

β) Επίσης στον «Βίο του Κωνσταντίνου-Κυρίλλου», όταν ο άγιος υπεραμύνεται της αναγκαιότητας να λατρεύει κάθε λαός τον Θεό στη δική του γλώσσα, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το χωρίο εκείνο που αναφέρεται περισσότερο στην έννοια του νου, στη συμμετοχή του για την κατανόηση των λεγομένων η γραφομένων, και άρα στη συμμετοχή της συνειδήσεως για την εφαρμογή των ηθικών επιταγών του βίου. Απευθυνόμενος ο Κύριλλος προς τους εκπροσώπους της Εκκλησίας των Λατίνων, που τον έλεγξαν για τη δήθεν καινοτομία του να υποσκελίζει τις τρεις λεγόμενες ιερές γλώσσες, ελληνική, λατινική και εβραϊκή, χρησιμοποιεί επίσης τον παραβολικό λόγο και επισημαίνει: «Αλλ’ όμως [και] τα άψυχα που δίνουν φωνή, είτε είναι αυλός, είτε είναι κιθάρα, αν δεν δώσουν διαφορετική φωνή, πως θα γίνει αντιληπτό ότι [αυτή] είναι του αυλού η της κιθάρας; Γιατί αν δώσει άγνωστο ήχο η σάλπιγγα, ποιός θα ετοιμαστεί για τη μάχη; Έτσι καὶ εσείς, αν με τη γλώσσα δώσετε ακατανόητα λόγια, πως θα γίνει κατανοητό το λεγόμενο; Θα μιλάτε στον αέρα... Αν λοιπόν δεν γνωρίζω τη σημασία της γλώσσας, τότε γι’ αυτόν που μου μιλάει θα είμαι βάρβαρος, και αυτός που μου μιλάει [θα είναι για μένα]

βάρβαρος... Θέλω στην εκκλησία να πω πέντε λόγους με τον νου μου, για να διδάξω τους άλλους, παρά μύριους λόγους με τη γλώσσα μου»[12].

Σημειώσεις

[8] Αντώνιος - Αιμίλιος Ταχιάος, Κύριλλος και Μεθόδιος. Οι αρχαιότερες βιογραφίες των Θεσσαλονικέων εκπολιτιστών των Σλάβων, *University Studio Press*, Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 47-91· Ιωάννου Ε. Αναστασίου, Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου. Βίος Μεθοδίου (μετάφρασις). Βίος Κλήμετος Αχρίδος, Θεσσαλονίκη 1968, σελ. 118-148.

[9] Βλ. σχετικώς, Αντωνίου Παπαδοπούλου, Ο χαρακτήρας του θεολογικού διαλόγου των αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου και το μήνυμά του στο σήμερα, *Ανάτυπο από τον τόμο «Πρακτικά Συνεδρίου - Εορταστικά εκδηλώσεις προς τιμήν και μνήμην των αγίων αυταδέλφων Κυρίλλου και Μεθοδίου των Θεσσαλονικέων, φωτιστών των Σλάβων (10-15 Μαΐου 1985)»*, Θεσσαλονίκη 1986, σελ. 281.

[10] Και ειδικά στο τέλος του διαλόγου, στην ερώτηση πως γίνεται να τα γνωρίζει όλα αυτά, η απάντηση δίνεται επίσης με παραβολικό λόγο ως εξής: «Κάποιος άνθρωπος έβγαλε νερό από τη θάλασσα και το κουβαλούσε μέσα σε ένα ασκί και έλεγε στους ξένους: “Βλεπετε νερό που κανέννας δεν έχει εκτός από μένα;” Ήρθε λοιπόν ένας άνθρωπος του γιαλού και του λέει: “Τον τρελό κάνεις και καυχιέσαι για ένα ασκί που βρωμάει; Εμείς ολόκληρο πέλαγος έχουμε από αυτό”». Και ο Κωνσταντίνος καταλήγει: «Έτσι κάνετε κι εσείς, από εμάς όμως προήλθαν οι επιστήμες» (Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου, στο Αντώνιος - Αιμίλιος Ταχιάος, Κύριλλος και Μεθόδιος. Οι αρχαιότερες βιογραφίες των Θεσσαλονικέων εκπολιτιστών των Σλάβων, ο.π., σελ. 58).

[11] Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου, ο.π., σελ. 56.

[12] Βίος Κωνσταντίνου-Κυρίλλου, ο.π., σελ. 85-86.

Παρατήρηση: Το παρόν αποτελεί το δεύτερο μέρος της εισήγησης της γράφουσας στο Διεθνές Διαπανεπιστημικό Ελληνορωσικό Συνέδριο με θέμα: «Η ιεραποστολική, φιλολογική και πολιτιστική προσφορά των αγίων Ισαποστόλων Κυρίλλου και Μεθοδίου στους Σλάβους. Αφετηρία για την εμβάθυνση των σχέσεων Ελλάδας - Ρωσίας», Πατριαρχική Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Κρήτης - Ινστιτούτο Ελληνικής Γλώσσας, Ορθοδόξου Θεολογίας και Πολιτισμού. Ηράκλειο, 4-6 Νοεμβρίου 2016

Το πρώτο μέρος της εισήγησης μπορείτε να το διαβάσετε [εδώ](#)

<http://bit.ly/2fOpPTs>